

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.62>

УДК 332.14:338.43

Д. В. Ковальов,

к. с.-г. н, доцент, доцент кафедри соціальних та поведінкових наук,

Державний вищий навчальний заклад

«Херсонський державний аграрно-економічний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3672-7063>

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ СФЕРИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

D. Kovalyov,

*PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Social and Behavioural Sciences, State Higher Educational
Institution "Kherson State Agrarian and Economic University"*

PRODUCTION POTENTIAL OF THE AGRICULTURAL SPHERE OF KHERSON REGION: WAYS AND METHODS OF IMPROVEMENT AFTER MILITARY ACTIONS

У статті актуалізована господарська діяльність агропромислового комплексу Херсонської області, її вплив на сучасний стан та подальший соціально-економічний розвиток регіону після військових дій та України

загалом. Акцентовано увагу на те що, виробництво сільськогосподарської продукції на сьогодні є найрозвинутішим сегментом господарського комплексу України, та який відповідає за національну безпеку держави. Навіть не дивлячись на військові дії, вона привертає увагу інвесторів, тому її по праву відносять до важливого сектору економіки країни, який є показником її економічного і соціального розвитку. Також, він є одним з головних напрямів модернізації економіки України, завдяки впровадженню великої кількості інновацій та досягнення соціального ефекту, тому що, здорове харчування та екологічна складова - це одна з основ національної безпеки. Наголошено на те, що, оцінка та вивченням розвитку українського аграрного ринку, з огляду на його важливість, дає можливість складати прогнози, стратегії регіонального та національного розвитку, визначати додаткові фактори впливу щодо покращення добробуту, активізації благополуччя та підвищення рівня життя населення. Аналіз теоретичного та статистичного матеріалу дозволило з'ясувати, що найважливішими факторами, які впливають на рівень сталого використання наявних ресурсів Херсонської області наразі є складові виробничого і демографічного потенціалу, а головне, виробництво тваринницької продукції та кількість сільського населення обох статей у фертильному віці відповідно. Виявлено, що в зоні ризику перебуває поголів'я великої рогатої худоби та свиней. Зважаючи на необхідність забезпечення удосконалення механізму раціонального використання наявних ресурсів, та на умовах їх сталого розвитку, пропонується те що, екологічна складова сталого розвитку може бути забезпечена при умові збереження та поступового нарощування лише поголів'я великої рогатої худоби.

The article updates the economic activity of the agro-industrial complex of the Kherson region, its impact on the current state and further socio-economic development of the region after the military operations and Ukraine as a whole.

Attention is drawn to the fact that agricultural production is currently the most developed segment of the economic complex of Ukraine, which is responsible for the national security of the state. Even despite military operations, it attracts the attention of investors, therefore it is rightfully considered an important sector of the country's economy, which is an indicator of its economic and social development.

Also, it is one of the main directions of modernization of the Ukrainian economy, thanks to the introduction of a large number of innovations and the achievement of a social effect, because healthy nutrition and the ecological component are one of the foundations of national security.

It is emphasized that the assessment and study of the development of the Ukrainian agrarian market, given its importance, makes it possible to make forecasts, strategies for regional and national development, and identify additional factors of influence on improving well-being, activating well-being, and raising the standard of living of the population. Analysis of theoretical and statistical material made it possible to find out that the most important factors that influence the level of sustainable use of available resources in the Kherson region are currently the components of production and demographic potential, and most importantly, the production of livestock products and the number of rural population of both sexes of fertile age, respectively.

It was found that cattle and pigs are at risk. Given the need to improve the mechanism for the rational use of available resources and their sustainable development, it is proposed that the ecological component of sustainable development can be ensured by preserving and gradually increasing only the cattle population.

Proposals were made to revise existing agrarian legislation, ensure the stability and, most importantly, the inviolability of laws, and of course, control over their implementation. The need to regulate the systems for preparing and adopting draft laws was emphasized, since the slow passage, and then, after a period of time, the adoption of the latter, through the legislative bodies of the state,

based on the experience of the past many years, usually serves as a reason for the ineffectiveness of state support due to its delay.

Ключові слова: *аграрне виробництво, національна безпека ,соціальний ефект , інновації, , стратегія сталого розвитку.*

Keywords: *agricultural production, national security, social impact, innovation, sustainable development strategy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аграрний сектор Херсонської області відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки її розвитку. Аграрна промисловість на сьогодні є найрозвинутішим сегментом народногосподарського комплексу України. Навіть не дивлячись на військові дії, вона привертає увагу інвесторів, тому її по праву відносять до важливого сектору економіки країни, який є показником її економічного і соціального розвитку. Також, вона є одним з головних напрямів модернізації економіки України, завдяки впровадженню великої кількості інновацій та досягнення соціального ефекту, тому що, забезпечення продуктами харчування, це одна з основ національної безпеки.

Оцінка та вивченням розвитку українського аграрного ринку, з огляду на його важливість, дає можливість скласти прогнози, стратегії регіонального та національного розвитку, визначати додаткові фактори впливу щодо покращення добробуту, активізації благополуччя та підвищення рівня життя населення. Однак деякі питання щодо ролі держави в умовах військових дій, та після їх закінчення, а саме підходи до визначення проблем та їх вирішення, залишаються недостатньо висвітленими та потребують комплексного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказаній проблематиці, зокрема дослідженням подальшого розвитку аграрного ринку присвячена доволі широка література авторства вітчизняних фахівців . У її межах

працювали знані науковці О. Бородіна, Ю. Губені, О. Довгаль, А. Лісовий, І. Лукінов, В. Мельніков, Р. Мудрак, П. Саблук, В. Орлатий та багатьох інших вчених.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї публікації є пропозиції щодо економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, розвитку аграрних підприємств та запропонувати напрями для того, щоб, агропромисловий комплекс Херсонської області працював належним чином.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель прийнято розуміти, як – « комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення зацікавленості власників землі й землекористувачів у збереженні та відтворенні родючості ґрунтів, збереженні екологічної цінності природних і набутих якостей земель, здійснення заходів із захисту земельних ресурсів від негативних факторів господарської діяльності, нераціонального перерозподілу земельних угідь або необґрунтованого їх вилучення із сільськогосподарського обороту, адже земля – це першооснова господарської діяльності, бо вона є природним багатством людства». [1. с. 128-130].

Якщо розглядати економічні можливості у загальному значенні, то відомий фахівець Орлатий В.Г., надає таке визначення: «... це реальний обсяг продукції, який може бути вироблений за певного використання ресурсів. Стосовно сільських територій таке визначення потребує уточнення, зважаючи на актуальну виробничу спеціалізацію сільських територій – виробництво сільськогосподарської продукції, при характеристиці економічного (виробничого) потенціалу необхідно зупинитися саме на потенціалі матеріального виробництва аграрної сфери сільських територій. Більшість дослідників даної тематики пов'язують економічний потенціал сільських територій саме із аграрним та продовольчим виробництвом» [2, с. 97-107.].

Херсонська область, економічний потенціал аграрного сектора якої, є базовим напрямом розвитку господарства. За даними Головного управління статистики у Херсонській області, індекс сільськогосподарської продукції у господарствах усіх категорій станом на 2023 рік становила – 90,3 у постійних цінах 2021 року у % до попереднього року. У 2022 року цей показник становив - 4,9. Така ситуація пов'язана з тим, що дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії [3].

Як в умовах військових так і після їх закінчення, необхідно створити умови для розвитку аграрних формувань малого бізнесу. Саме їхній розвиток є необхідною умовою подолання бідності, забезпечення національної продовольчої безпеки та як, наслідок економічної й соціальної стабільності усіх підприємств незалежно від їхньої організаційно-правової форми діяльності.

За даними Калачевської Л.І., яка аналізувала світовий досвід: "... за рахунок невисоких інвестиційних потреб, швидкого обігу капіталу, малий бізнес забезпечує в кілька разів вищу ефективність капіталовкладень як за обсягами засобів, так і за строком повернення" [4, с. 145].

Але на сьогоднішньому етапі розвитку економіці АПК України ці переваги нажаль не діють, і основними причинами для цього є:

- ведення військових дій, політична нестабільність, невпевненість у майбутнім створюють відповідні ризики щодо інвестування у цю галузь;
- існують стереотипи минулих формацій щодо економічних переваг більших товарних підприємств і виробництв, але сьогодні сучасна економіка кардинально змінилася, так у країнах з ринковою економікою невеликі формування домінують над більшими, навіть у таких сферах як наука й освіта;
- сформована ще під час існування СРСР бюрократична система протидіє розвитку малого й середнього бізнесу, ця система, нажаль, як і раніше, керується командно-адміністративними методами регулювання

економіки що сприяє корупції. Це відбувається за рахунок нав'язування адміністративних послуг; втручання через механізми перевірок і систему дозволів у діяльність суб'єктів господарювання для змін у конкурентному середовищі спонукання до сплати хабарів; відмінювання до сплати добровільних засобів у благодійні фонди; інші юридичні втручання;

- особливий вплив мають також податкові проблеми, звичайно, з позиції державного регулювання де основним правилом ефективності оподатковування є його рівні умови для всіх з відмовою від пільг.

Звісно немає правил без виключень, і у цьому випадку це стосується оподатковування малого бізнесу. Про це нам наполегливо аргументує Калачевська Л. І.: "... світовий досвід свідчить, що такі виключення доцільні, насамперед, із соціально-економічного погляду. Більш того, у світовій практиці досить розповсюджене явище повного звільнення малих формувань на початку їхньої діяльності від оподатковування на тривалий строк"[4, с. 146].

З огляду на це, на сьогоднішній день, рівень оподатковування малого бізнесу в Україні - невиправдано високий. Позитивною рисою податкового законодавства є введення в дію спрощеної системи оподатковування. Однак і вона невпроваджена. Її норма діяльність малих підприємств обмежується двічі: перший раз, коли встановлюється гранична норма обсягу валового доходу й другий - коли не всі види діяльності підпадають під її дію, має потребу в удосконаленні. Нині, за даними Держстату, план по єдиному податку виконується на 60%. Тому дуже дивують спроби скасувати спрощену систему оподатковування. Ті, хто їх ініціюють, на нашу думку, помиляються щодо збільшення наповнення бюджету, розвитку підприємств і тим самим змушують роботодавців наймати працівників без відповідного оформлення для оптимізації своїх витрат" [3].

На думку Стегней М.І. адміністративно-регуляторні проблеми, які існують у вітчизняному законодавстві мають таку складову: "... чимало правових актів, які мали б регулювати діяльність малих агроформувань,

однак на практиці їхня дія або суперечить реальному стану речей, або зовсім не відображає його. Суб'єкти господарювання зіштовхуються із проблемою щодо вибору організаційно правової форми своєї діяльності. Зареєструвавшись і одержавши реєстраційні документи, суб'єкти господарювання проходять ще багато після реєстраційних процедур, що є темою окремого наукового дослідження. Загальна інфраструктура з підтримки підприємництва в АПК нерозвинена. Більшість бізнес-центрів, фондів підтримки, інформаційних центрів лише зареєстровані, але фактично не працюють. Дозвільна адміністративна система в сфері господарської діяльності залишається забюрократизованою й зводиться до статистичного обліку» [5, с. 17-21].

В Україні для фінансового сприяння розвитку малого бізнесу були створені «Український фонд підтримки підприємництва» та «Фонд підтримки фермерських господарств». Однак, на нашу думку, їхня діяльність зводиться лише до підтримки фінансування деяких обраних підприємств за підозрілою схемою: кредит безпроцентний кредит - безповоротна фінансова допомога. Тому, Міністерство агрополітики та Державного комітету підприємництва своєю діяльністю нажалі сприяють тільки переважно інтересам підприємств великого бізнесу.

Тому для ефективності діяльності функціонування та ефективності аграрні підприємства повинні мати потребу в першочерговому вирішенні такі питання:

- 1) виділення діючим фермерам земельних площ відповідно до діючого законодавства;
- 2) надання обов'язкової державної підтримки в придбанні техніки, проектуванні та будівництві доріг, а також мереж електро та водопостачання
- 3) необхідно здійснення розрахунків з фермерами за надану (продану) державі продукцію за відповідною індексацією;
- 4) намагатися збільшити розмірі агропідприємств за рахунок оренди земель та з використанням методу кооперування;

- 5) з боку держави, це удосконалення системи оподаткування фермерів;
- 6) важливо надання фермерам пільгових довгострокових і короткострокових вітчизняних і іноземних валютних кредитів під заставу майна й майбутній урожай для придбання високопродуктивної техніки, технологій, придбання племінної худоби, сіменного матеріалу та оборотних коштів;
- 7) необхідно кооперування підприємців у переробці, збуті продукції, постачанні, технічному обслуговуванні й т.п., для запобігання діяльності монополій;
- 8) постійне інформаційне забезпечення фермерських господарств;
- 9) в умовах постійного попиту на інновації: створення широкої мережі підготовки й перепідготовки фермерів;
- 10) організація дорадчих та консультаційних служб для фермерів з технологічних, економічних, юридичних питань з долученням фахівців.

Для цього необхідно розробити такі нормативно-правові документи, які стосуються державної підтримки сільського господарства, до того ж, із чітким визначенням поняття «державна підтримка», та її мети, завдань, методів, методик, форм, напрямків і механізмів, як вітчизняного так і зарубіжного досвіду.

Аналіз теоретичного та статистичного матеріалу дозволило з'ясувати, що найважливішими факторами, які впливають на рівень сталого використання наявних ресурсів Херсонської області наразі є складові виробничого і демографічного потенціалу, а головне, виробництво тваринницької продукції та кількість сільського населення обох статей у фертильному віці відповідно.

Вага їх впливу на розвиток сільських територій регіону становить 55%, тому одним із першочергових завдань, у контексті відтворення ресурсного потенціалу сільських територій, є забезпечення розвитку тваринницьких галузей аграрного сектору економіки.

Завжди обсяги виробництва тваринницької продукції залежали від двох

чинників: поголів'я тварин та їх продуктивності. Зважаючи на те, що:

а) понад 47,1% тваринницької продукції в Херсонській області до початку військових дій, вироблялися господарствами населення;

б) 74,1 % поголів'я ВРХ , у т.ч корови -82,2%. 58% поголів'я свиней, 56,9 %, поголів'я овець та кіз і 46,8 % поголів'я птиці утримується в господарствах населення, - зростання продуктивності тварин за рахунок селекції, у прогнозній перспективі не слід очікувати. Тому головним завданням, є забезпечення підтримання поголів'я тварин на рівні підтримання продовольчої безпеки області[3].

Як ми бачимо, що в зоні ризику перебуває поголів'я великої рогатої худоби та свиней. Зважаючи на необхідність забезпечення удосконалення механізму раціонального використання наявних ресурсів, та на умовах їх сталого розвитку, на нашу думку екологічна складова сталого розвитку може бути забезпечена при умові збереження та поступового нарощування лише поголів'я великої рогатої худоби.

Досвід багатьох зарубіжних досліджень впевнено вказує на те, що: "... збільшення поголів'я свиней, особливо того, яке утримується на індустриальних свинофермах, може спричинити серйозні екологічні збитки. Головна проблема свинарства – відходи життєдіяльності цих тварин. Свиня виробляє 5-8 кг відходів на добу, тобто 2-3 тонни на рік. На сучасних свинарських фабриках утримуються сотні тисяч тварин. Наприклад, тільки на одній фабриці компанії «Smithfield» в американському штаті Юта утримуються одночасно до 850 тисяч свиней. Вони виробляють фекалій більше, ніж Нью-Йорк із його понад 8- мільйонним населенням. Відомо, що свинячий гній дуже агресивний до довкілля. Перш, ніж вивозити його на поля (в обмеженій кількості), гній необхідно тривалий час витримувати, аби знешкодити наявні у ньому патогенні мікроби, яйця гельмінтів і насіння бур'янів. Але це звичайний гній. Відходи індустриальних свиноферм як добрива використовувати не можна – у них міститься до 400 небезпечних субстанцій, включно з важкими металами, антибіотиками, гормонами,

пестицидами, а також гребінчастими хробаками, хвороботворними вірусами й мікробами (збудниками свинячої чуми, сальмонели, афтозної лихоманки, ящуру). Залишки антибіотиків викликають розвиток особливих організмів, стійких до антибіотиків, якими лікують людей” [6, с 258-260].

Окрема проблема – це мікроорганізм *Pfisteria piscicida*. Потрапляючи з гнойових відстійників у річки, він призводить до загибелі мільярдів рибин щорічно. Цей мікроорганізм небезпечний і для людей – інфікованим загрожують хвороби легень і мозку. Для комплексу на 20 тисяч свиней необхідне гноєсховище об’ємом 80 тис. м³ – це яма площею 1 га і глибиною 15 м. Проблема свинячого гною – не нова, вона була відома уже у радянський час, коли у пориві гігантоманії будувалися свинокомплекси на 100-200 тисяч голів.

Згідно інших джерел, ми спостерігаємо наступну ситуацію: “... у штаті Айова третина питних джерел нині не придатна для використання. І не лише в Айові. Протягом останніх 15 років через отруєння свинячим гноєм води Північної Кароліни, які вважалися найчистішими у США, перетворилися чи не на найбільш забруднені. Щороку у річках цього штату гинуть сотні мільйонів рибин” [7, с.124-129].

Зважаючи на гостру потребу із водними ресурсами в Херсонській області, особливо після руйнування Каховської ГЕС, будівництво індустриальних свинокомплексів тут буде створювати високі екологічні ризики. Тому, скорочення поголів’я свиней повинне бути компенсоване зростання поголів’я великої рогатої худоби. Розвиток вівчарства під великим питанням у зв’язку з невизначеністю статусу правобережжя області та високою загрозою мін та нерозірваних боєприпасів на існуючій території. Тоді як, відходи виробництва у молочному та м’ясному скотарстві не мають такого екологічного навантаження. Навпаки гній великої рогатої худоби – безцінне органічне добриво, яке практично немає обмежень що до внесення.

Збільшення обсягів органіки могло б частково компенсувати дефіцит поживних речовин у рослинницьких галузях сільськогосподарського

виробництва Херсонщини зважаючи на непід'ємні ціни на мінеральні та органічні добрива для фермерських господарств.

Так, для визначення кількості великої рогатої, яка повинна компенсувати скорочення поголів'я свиней, можна використати методику запропоновану Довгаль Н.І. та скористалися показником «умовна голова».: “... в 2025р. очікується поголів'я свиней на рівні 80,9 тис. гол. – це на 19,1 тис. гол. менше, ніж в 2017р. Середній коефіцієнт переведення свиней в умовні голови – 0,3. Отже, дефіцит поголів'я свиней в умовному обчисленні становитиме 5,7 тис. гол. $(19,1 \cdot 0,3)$ Середній коефіцієнт переведення великої рогатої худоби в умовні голови – 0,6. Отже, дефіцит умовного поголів'я свиней на рівні 5,7 тис. гол. має бути компенсований зростанням поголів'я великої рогатої худоби у натуральному обчисленні на 9,5 тис. голів. $(5,7 : 0,6)$ Таким чином поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях виробників Херсонської області в 2025р. повинне становити 149,8 тис. гол. $(77,8 + 62,5 + 9,5)$ ” [8, с-110-119].

Для обґрунтування приблизного прогнозу поголів'я великої худоби в усіх категоріях господарств Херсонської області необхідно врахувати найбільш важливу особливість відтворення поголів'я - структуру стада великої рогатої худоби за категоріями господарств.

На нашу думку приріст поголів'я великої рогатої худоби (корів) у обсязі 7,5 тис. голів повинен відбутися в громадському секторі тваринництва, оскільки лише сільськогосподарські підприємства можуть забезпечити функціонування індустріальних молокоотоварних ферм – безальтернативної умови виробництва молокосиrowини сорту «екстра» і «вищий».

Такими умовами мають бути:

- логістична складова, а саме: мінімально можлива відстань транспортування молокосиrowини;
- наявність доріг із твердим покриттям, які відповідають умовам експлуатації транспортних засобів підвищеної вантажопідйомності та можливості скорийшої доставки сиrowини;

- наявність долин, заплав природних водойм, територій із рельєфом, що не придатні для рільництва і можуть використовуватися в якості пасовищ та сінокосів.

Наявність сільськогосподарських підприємств-виробників та переробників молока - є обов'язковою умовою для початку відродження галузі та подальшої співпраці. Справа в тому, що такі господарства мають приміщення для утримання та експлуатації худоби із відповідним обладнанням, кадровий резерв з найманих працівників відповідного фаху і кваліфікації, відповідну техніку для обслуговування тварин та інших видів робіт, при умові вигідних пропозицій готові збільшити площу кормового клину і т. д.

Наявність доріг із твердим покриттям, які відповідають умовам експлуатації транспортних засобів підвищеної вантажопідйомності забезпечить транспортування молока сировини із найменшими можливими витратами.

Необхідно також акцентувати увагу державі на стейкхолдерів цього напрямку, та всіляко допомагати та заохочувати їх діяльність. Стейкхолдерами регіонального молоко-продуктового кластеру є:

1) місцеве промислове підприємство із переробки молока – ПАТ «Херсонський маслозавод», м. Херсон. Його інтерес полягає у формуванні сировинної зони із найкоротшими транспортними трафіками. Це дозволить звести до мінімуму транспортні витрати та підвищить якість сировини;

2) сільськогосподарські виробники молока – підприємства та особисті селянські господарства. Їх інтерес полягає у співпраці із великим промисловим підприємством, що зацікавлене у поглибленні господарських зв'язків та готове до надання цінних товарно-матеріальних кредитів на вигідних умовах;

3) сільські та селищні ради адміністративних районів Херсонської області. Їх інтерес полягає у забезпеченні розвитку відповідних сільських

(селищних) територіальних громад, який вони зможуть представити як власне досягнення на чергових місцевих виборах. Займання активної позиції щодо ініціативи створення кооперативів із числа особистих селянських господарств, дозволить їм висувати обґрунтовані вимоги стосовно виділення додаткових коштів із обласного бюджету на облаштування відповідної виробничої та соціальної інфраструктури ввірених їм сільських територій;

4) Херсонський державний аграрно-економічний університет. Його інтерес полягає у тому, що місцевий молоко-продуктовий кластер – це перспективна платформа для науково-дослідної та практичної діяльності. Участь у її формуванні та розвитку дозволить університету забезпечити зв'язок науки та виробництва, підвищить рівень практичної підготовки як науково-педагогічних працівників і студентів, дасть інформаційний матеріал щодо оригінальних наукових досліджень, дозволить претендувати на отримання господарської договірної та державної бюджетної тематики наукових досліджень.

На нашу думку, також бажано було б, переглянути існуюче аграрне законодавство, забезпечити сталість та головне недоторканність законів та звісно контроль за їхнім виконанням. Також необхідно відрегулювати системи підготовки та прийняття законопроектів, так як, повільне проходження, а потім через проміжок часу, прийняття останніх, через законодавчі органи держави, на досвіді останніх багатьох років, як правило служить причиною неефективності державної підтримки через її запізнення.

У зв'язку з вище викладеним - своєчасна, стабільна, ефективна державна підтримка на сьогодні є єдиною запорукою на надію у економічного росту сільськогосподарських підприємств Херсонської області та України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, на сучасному, край складному періоді розвитку сільського господарства Херсонської області, та в Україні, необхідно приймати міри щодо відновлення виробничого і демографічного потенціалу, а головне,

виробництво тваринницької продукції та кількості сільського населення обох статей у фертильному віці відповідно. Потрібно відмовлятися від стереотипів минулих формацій щодо економічних переваг більших товарних підприємств і виробництв, тому що, сьогодні сучасна економіка кардинально змінилася, так у країнах з ринковою економікою невеликі формування домінують над більшими, навіть у таких сферах як наука й освіта. Державі необхідно регулювати рівень оподаткування малого бізнесу.

Для того, щоб ефективно функціонував аграрний сектор потрібно вирішення таких питань як, виділення діючим фермерам земельних площ відповідно до діючого законодавства, надання обов'язкової державної підтримки в придбанні техніки, проектуванні та будівництві доріг, а також мереж електропостачання та водопостачання, необхідно здійснення розрахунків з фермерами за надану (продану) державі продукцію за відповідною індексацією, всесилу намагатися збільшити розмірі агропідприємств за рахунок оренди земель та з використанням методу кооперування а з боку держави, це удосконалення системи оподаткування фермерів;

Література

1. Гнаткович О.Д. Економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель / О.Д. Гнатович // Інноваційна економіка. – 2013- № - С. 128-130. (дата звернення 12.02.2025).
2. Орлатій М. К., Величко А. Є. Формування ресурсного потенціалу сільських територій Дніпропетровської області. Регіональне та муніципальне управління. 2014, № 5-6(7-8). С. 97-107. (дата звернення 09.03.2025).
3. <https://ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/silske-lisove-ta-ribne-gospodarstvo/2653-2-1-8-1-silske-gospodarstvo/indeksi-silskogospodarskoji-produktsiji-1991-2020/8458-indeksi-silskogospodarskoji-produktsiji-2010-2020.html>
4. Калачевська Л. І. Тенденції розвитку сільських територій в економічно розвинутих країнах в умовах глобалізації. Економіка та

управління національним господарством. 2018, № 3. С. 19-25. (дата звернення 09.03.2025).

5. Стегней М. І. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій. Економіка та держава. 2015, № 1. С. 17-21. (дата звернення 10.03.2025).

6. Council Regulation (EC) № 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). Official Journal of the European Union. 2005, 21 October, vol. 48. P. 1-40. (дата звернення 15.03.2025).

7. Гилка М. Д. Розвиток сільських територій України у контексті євроінтеграційних процесів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015, вип. 4. С. 124-129. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/27.pdf>

8. Довгаль О.В. Ресурсний потенціал сільських територій: зміст та особливості еволюції. Український журнал прикладної економіки. 2018. Т 3. № 3. С. 110-119.

References

1. Hnatkovych, O.D. (2013), "Economic stimulation of rational use and protection of lands", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 1, pp. 128-130.

2. Orlatij, M.K. and Velychko, A.Ye. (2014), "Formation of resource potential of rural areas of Dnipropetrovsk region", *Rehional'ne ta munitsypal'ne upravlinnia*, vol. 5-6 (7-8), pp. 97-107.

3. Main Department of Statistics in Kherson Region (2024), "Agricultural product indices", available at: <https://ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/silske-lisove-ta-ribne-gospodarstvo/2653-2-1-8-1-silske-gospodarstvo/indeksi-silskogospodarskoji-produktsiji-1991-2020/8458-indeksi-silskogospodarskoji-produktsiji-2010-2020.html> (Accessed 15.03.2025).

4. Kalachevs'ka, L.I. (2018), "Trends in development of rural areas in economically developed countries in the context of globalization", *Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom*, vol. 3, pp. 19-25.

5. Stehnei, M. (2015), "Ecological priorities of the development of rural territories", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 17-21.
6. European Union (2005), "Council Regulation (EC) № 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)", *Official Journal of the European Union*, vol. 48, pp. 1-40.
7. Hylka, M.D. (2015), "Development of rural areas of Ukraine in the context of European integration processes", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 124-129, available at: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/27.pdf> (Accessed 15.03.2025).
8. Dovhal', O.V. (2018), "Resource potential of rural areas: content and features of evolution", *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 3, no. 3, pp. 110-119.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2025 р.